

Pınar Yayınları

CEVAT ÖZKAYA
Pınar yayınları (kurucu üye)

İyi akşamlar arkadaşlar hepiniz hoş geldiniz. Cevat Bey siz de hoş geldiniz. Bugün daha önce başladığımız yayınevi sohbetleri çerçevesinde Pınar Yayınları'nın serüvenini Cevat Özkaya beyden dinleyeceğiz. Davetimizi kabul ettiği için teşekkür ederek ve hoş geldiniz diyerek sözü kendilerine bırakıyorum.

Öncelikle davetiniz için ben de çok teşekkür ederim. Şimdi bizim yayıncılık serüvenimiz yani Pınar'la ilgili olarak söyleyecek olursam, yayıncı olalım diye başlamadı aslında. Malumunuz 80 öncesi Türkiye'de, 27 Mayıs'tan itibaren başlayan öbek öbek gruplaşmalar vardı. Ülkücü hareket, Mücadeleciler, MTTB mensupları bu devrenin ürünüdürler. Bugün siyasi iktidarda bulunanların çoğu MTTB'lidir. Ülkücü hareketin mensupları daha önce siyasi iktidarda bulundular. Bizim de; 1964-1965'lerde bir öğrenci hareketi olarak başlayan MTTB'yle bir bağlantımız bulunuyordu. Ben şahsen 70 yılında yaşım 18 civarındayken o harekete intisap ettim. O dönemde gayemiz; doğrudan doğruya siyasete müdahil olup siyasette bir hareketlilik meydana getirmekti. O dönemde herkesin devlete yönelik bir talebi vardı. Yani siyasi iktidar noktalarına çıkmak istiyordu, bizim hareketimizin genel eğilimi de buydu. Biz Siyonizm meselesini çok ön plana çıkarmıştık o dönemde ve 65'lerde başlayan ve 72-73 arası en yoğun, hareketli dönemini yaşayan bir hareketti bu. 75'lere geldiğinde de sallanmaya başlayan bir pozisyon çıktı orta yere. Fakat bu tavır hemen hemen her harekette vardı ve bizimkinde de bana kalırsa yoğun bir biçimde vardı. İşte ben 1974'de üniversiteyi bitirip Trabzon Öğretmen Okulu'nda öğretmenliğe başladığımda bizim mensubu olduğumuz hareketteki arkadaşlar dediler ki "sana ihtiyacımız var, istifa et gel". Ve bizim yayıncılık hikayemiz bu şekilde başladı. İstifa edip geldiğimizde

maaş, sigorta benzeri bir şey yoktu. Öğrenci evlerinde kalıyor, ihtiyaçlarımızın çoğunu evden temin ediyorduk. Tabi 77'li yıllara gelindiğinde artık okul çağını biraz aşmışsınız, yaş 25'lere 26'lara gelmiş. "İyi de, ne olacak?" sorularını sormaya başladığınız bir dönem. Birde tabi o dönem hadiselerin de çok yoğunlaşmaya başladığı, operasyonların yapıldığı, sağ sol ölümlerinin çok olduğu bir dönem. Bu dönemde hiç darbe yanlısı olmayan insanlar bile bir darbe beklentisi içine girdiler ve hatta arzu eder hale geldiler. Çünkü her gün on bazı günler on beş kadar insan öldüğü oluyordu o günlerde ve halk çoluğunun çocuğunun eve sağlam gelmesini istiyordu artık. Bu arada bizim hareketimizde de ciddi bir sarsıntı başladı ve bir gençlik grubu olarak biz koptuk.

Daha doğrusu şöyle söyleyelim, Ajlan Sayılgan vardı o zaman, onunla beraber bir gazete çıkardık: *Yeni Ortam*. *Yeni Ortam* Kemal Bisalman'ın gazetesiydi ve bu gazeteye DİSK 6 milyon biz ise 3,5 milyon önermiştik. Millet yüzüklerini, kolyelerini verdi 3,5 milyona biz aldık gazeteyi 6 milyona oraya vermediler. Niye vermediler bilmiyorum. Lakin bu gazete bizi hem ekonomik açıdan hem de zaman açısından çok büyük sıkıntıya soktu. Zira hem mesleğin yabancısıydık hem de artık bütün mesaimizi bu gazeteye harcar olmuş ve diğer işlerimizi ihmal eder hale gelmiştik. O dönemde "bizim" diyebileceğimiz basının hepsini derlesen toparlasan karşı tarafın tirajının 10'da biri yoktu. Menderes döneminden sonra üç beş kuruş para bulmuş İslami hassasiyet sahibi insanlarımız, "bizim de bu basın hayatına girmemiz lazım" demeye başladılar. Şimdi Ötüken, Dergah gibi yayınları istisna ederek söylüyorum ama, mesela bizim Beyaz Saray yayıncılığının temeli şöyledir: "Efendi sen yayıncılık yapabilirsin. Ben bir miktar para koyayım sen yayıncılığa gir. Yani bir hayra vesile olsun". Ben bile öğrencilik dönemimde, lise yıllarımda okumak için Necip Fazıl'ın, Osman Yüksel'in kitaplarını arıyordum. Bunlar öyle düşünce ağırlığı olan değil duygusal olarak ağırlığı olan kitaplar. Necip Fazıl'ın düşünsel anlamda olmasa da bize büyük bir hizmeti

olmuştur. Zira Necip Fazıl bize nazaran, bizim gibi köyden, karanlıktan gelen bir adam değildi, aristokrat bir tarafı vardı. Bu nedenle dik bakmayı becerebilen, jandarmadan korkmamış adamın çocuğu. Ve onun sayesinde biz, biraz ukalaca da olsa, alnının çatına konuşmayı öğrendik, kendimize güvenimizi kazandık. Necip Fazıl iman ve aksiyon muhtevalı konuşmalar yapardı. O zaman hepimiz o konuşmaların bir biçimde metnini edinip okur ve o fikirleri savunmaya, tekrar etmeye başlardık. Şimdi dönüp baktığınız zaman Necip Fazıl çok da anlamlı bulunmayabilir bir çok insan açısından ama bizim gibi o süreci yaşamış insanlar açısında onun yeri farklıdır. Zira solun bir çok kitapları, bir çok yazarları vardı köy enstitüsü kökenli. Cumhuriyetin ilk döneminden itibaren kültür politikaları materyalist bir temel üzerine kurgulanmıştı, onların okuyacakları kitaplar vardı. Bu yüzden bizim insanımız bîzar oldu. İşte dini endişe sahibi insanlarımız "biz de bize hitap eden kitaplar yayınlamaya başlamalıyız" diye parasal yardımda bulundular veya kendisi şirketin ortağı olmaksızın "sen genç adamsın bu işleri bilirsin, al şu parayı kitap çıkar" dediler.

Rahmet İsmail Ünalmış, 1982 yılı olacak sanırım, bir gün çağırdı beni "bak sen genç adamsın, çok da uğraşıyorsun. Ekonomik imkanlarınızın olmadığını da biliyorum ama ağabeyciğim bak hiç kimseye bedava kitap verme" dedi, "ne demek bu?" ağabey dedim. Şimdi bir de bizde kitap tebliğ vasıtası olarak algılanmıştır hep. Tebliğ vasıtası olunca bilginin yani tebliğe konu olan bilginin parayla satılması sıkıntılı bir olay, alışılmamış bir şeydir bu. O zaman İsmail ağabey de "kitabı bilenler zaten bilâbedel alıp gitmezler ama bunu anlamayan insanların nezdinde kitabı kıymetli hale getirmek için, para istemen lazım". Genelde bizde kitapçılığın başlayışı böyleydi.

Biz yaklaşık 300-500 kişilik bir genç grubuyla hareketten ayrılmıştık. İstanbul Üniversitesi'nde, Teknik Üniversite'de bir iki tane yurdumuz vardı. Şimdi, şöyle veya böyle bir hareketin içerisinde olunca aynı zamanda bir hiyerarşi ve düzen oluyor ve birine bağlanıyorsunuz. Yani birinin emri veya birinin söylediği söz sizin için son söz oluyor. Bu tür mekanizmalara alışmış insanlar olarak birden boşlukta kalınca arkadaşlarımız yavaş yavaş çözülmeye başladılar. O dönemlerde biz çok kendi içimize kapanmıştık. Bugün birçok insan en azından rastlaştığında birbiriyle muhabbet ediyor. Birbirini aramasa da diyelim ki Ülkücü gençlerle Mücadeleci gençler birbirlerine iyi kötü selam verirler. Ama böyle bir muhabbet ortamının teşekkül etmesi yoktu o yıllarda. Herkes kendi çevriminin içinde dönüyordu ve herkes kendi adasında Robinson'du. Bizim mekanımız Cağaloğlu'nda MTTB ile karşı karşıyaydı, aramızda sadece yol vardı. Buna rağmen, yıllarca oraya gidip gelmeme rağmen ben hiçbir MTTB'li arkadaşı tanımıyordum. Üst seviyedeki ağabeyler karşı taraf hakkında neyi ne kadar anlatırlarsa biz de o kadar bilirdik. 1968'de Ülkücü, MTTB'li ve Mücadeleci ayrımı çok net değildi ama 70'e geldiğimizde artık hatlar çok keskinleşmişti. Mesela

Salih Doğanpala diye önemli birisi vardı MTTB'de. Bize Salih abi, başından geçen bir hadise nedeniyle, hep komik bir adam olarak anlatılmıştı. O hadisenin olup olmadığını da bilmezdik. Nitekim biz de Salih ağabeyi kendimizden küçüklere öyle anlatmışızdır. Çünkü hakkında bildiğimiz tek şey oydu.

Nasıl bir hadiseydi? Mahsuru yoksa anlatabilir misiniz?

Çok anlatmayayım. Malum, hepimizin hayatında bizi olduğumuz durumdan daha farklı pozisyonlarda gösteren, karikatürize eden anlar vardır. O anı seçip o insanın sembolü olarak koyuyorsun, bu insan bundan ibarettir gibi bir şey ortaya çıkıyor ve çok da güvendiğiniz bir insan bu şekilde anlattığı ve onun anlattığını da aşağıdakilere anlatmak lüzumu hasıl olduğu için herkes birbirine böyle anlatıyor. Herkes Salih abi hakkında bir şey biliyor ama Salih abiyi tanıyan, onunla konuşan yok. Bunu başka bir örnek üzerinden anlatayım izninizle. *Ömer Nesefi Akaidi*'ni çıkardık biz. Tabii o da geleneksel akaidlerden bir tanesidir ama biraz daha ayrıntıya girmiş, felsefeyle irtibatlandırmıştır bazı hususları. Şimdi İslami gruplardan bir tanesi Mücadele Birliği'ne karşı çıkacak, diyor ki kardeşim biz onların Ömer Nesefisi'ni de biliriz, kahveden çıkmaz hiç. Dolayısıyla kendi aramızda, kendi çevremiz içinde dönüyorduk tabii etrafımızdaki bu çeper yıkılıp biz hareketten ayrılınca ve sudan çıkmış balığa dönünce aklımıza ilk olarak sosyalleşmemizin lazım geldiği oldu. Sosyalleşmemizin önemli göstergelerinden bir tanesi de 1978-1979 civarında arkadaşlarımızın sigara içmeye başlamaları olmuştur. Arkasından "herkesin bir kız arkadaşı var bizim niye yok" hikayesi geldi ve ekip dağılma sürecine girdi. O zaman biz, üç dört arkadaş, dedik ki "bunların hepsini tekrar derleyip toparlama imkanımız yok ama bu arkadaşlarımızı hiç olmazsa amellerine biraz önem veren, Müslüman arkadaşlar olarak gönderelim Anadolu'ya". Bir iki sene bunları rehabilite etmek için uğraşalım diye bir süreç başlattık ve hakikaten %80-90 nisbetinde başarılı da olduk. Sonradan karşılaştığımızda o arkadaşların gittikleri yerlerde hep iyi bir şeyler yaptıklarını gördüm. Ondan sonra ne yapalım? Birilerine bir şey anlatmamız lazım ama işte nerede anlatacağız? Ya derginiz olacak ya da dernekleşecektik. O dönemde dernekleşmek sıkıntılıydı oldukça ve biz de bir kitabevi kurmaya karar verdik. Yani kitapevi kurma hikayesi, yayıncılık yapmak tali bir amaç olarak başladı. Bir kitabevimiz olursa gençlik orada toplanır, biz de bir şeyler anlatırız bu arada kitabevi de devam etmiş olur. Bu arada bizim camiada Beyaz Saray tipi yayıncılık dışında birkaç yer vardı. Bir tanesi Dergah bir tanesi Ötüken…

Yağmur belki .

Tabi İsmail Dayı'nın Yağmur'unu da ihmal etmemek lazım. Muhafazakâr Müslüman özellikli yayınevleriydi bunlar. Tam o arada Ali Bulaç ve çevresinin

çıkardığı bir *Düşünce Dergisi* ve onun etrafında Düşünce Yayınevi çıktı. Düşünce Yayınevi galiba üç dört yıl sürdü ve bildiğim kadarıyla ve kapandı.

Çeviri mi yapıyorlardı?

Büyük ölçüde çeviri. Yalnız Ali Bulaç'ın Mehmet Kerim adıyla - İran İslam devrimini anlatan ilk kitaptır - *İran İslam Devrimi* kitabı çıktı. Orası kapanınca bizde Beyaz Saray'dan bir dükkan almıştık orada toplanan insanlar bizim orada toplanmaya başladılar. Herkes oturuyor muhabbet ediyoruz, üniversiteye de yakın olduğu için. Bir yanda da İran İslam devriminin getirdiği bir heyecan var. Solun gücü nisbeten azalmış durumda. O arada 12 Eylül darbesi geldi. *Düşünce*'nin kapandığı dönem de o dönemdir. Ondan sonra da bizim orada, bir süre kesilmesine rağmen, devam etti. İlk yayınladığımız kitap bizim Ayetullah Muntazari'nin *İslam Devrimi*'dir ve bu kitap bir Ayetullah'ın yazdığı kitaplardan Türkiye'de yayınlananlarının ilkidir. O zaman 3000 adet kitap basmak ayıp bir şeydi. Yani 3000-4000 tane kitap bastığınız zaman "çocuklar oyalanıyorlar" derlerdi. Yayınevi olmak için asgari 5000-10.000 adet basmak lazımdı. Beyaz Saray'dan günde iki kamyon kitap çıkar, bir yayınevi 250-300'den aşağı kitap göndermezdi. Yayınevleri şimdi çok fazla kitap sattık diye övünüyorlar. *Yalan Söyleyen Tarih Utansın* ve bizim *İhya-i Ulumi'd-Dîn*'in ne kadar sattığını bilen var mı? 200 baskı yaptı belki korsanı da dahil olmak üzere. Bizim kitabı 5000 bastık dağıttık ve dağıttığımız kitapların % 80'i iade geldi. Çünkü Beyaz Saray'ın içinde daha sonra dost olduğumuz bir grup arkadaş "bunlar Şiiliği telkin ediyorlar, Ehli Sünnet'e karşılar" diye propaganda yapmışlardı. Velhasıl bizim kitapların neredeyse hepsini gönderdiler ve bir atımlık barut vardı zaten o da geldi önümüze düştü. Bu sırada ikinci kitabımız olarak da Ayetullah Mutahhari'nin *Tevhid-i Dünya Görüşü* kitabını bastık. Onu da gönderdiler geriye. Tabi şöyle bir şey de var dediğim gibi, yayıncılık tali bir amaç o zaman. İslam devriminin üzerinde niye uğraşıyoruz? İlk defa halk eliyle bir şey yapılmış İslam dünyasında ve İslam adına yapılmış. Ve oranın uleması son derece kuvvetli bir komünist partinin olduğu, Tudeh'in olduğu bir yerde ulema sadece bilgisini kullanarak değil politika yaparak da Tudeh'i de alt etmiş.

Pınar diye bir dergi çıkarıyorduk o zaman iki ayda üç ayda bir de olsa. Ben yabancı dil bilmemekle beraber yayıneviyle de ilgileniyordum ama kitaplarımızın çoğu da o dönemde tercüme olmak zorundaydı. Bizde telif kitap yayınlayan Dergah ve Ötüken'di. Velhasıl ben kitapların hem hamallığını, hem tasnifçiliğini hem de editörlüğünü yapıyorum. Tabi o zaman bilgisayar da yok, kurşun kalıplarla diziyoruz kitapları. Kurşun kalıpları dizip bağlıyor ve gönderiyorsun. Hasbelkader giderken hamal bir yerde tökezleyip düşse ve kurşun dağılsa oturup bir günde zor bağlarsın üç formayı. Ben güya kitabı düzeltip dizip göndermişim. Dizgici

adam bana "evladım burası şapkalı a'dır, buraya virgül koyman lazım, şurası noktalı virgül". Ben de Türkçe bölümünden mezunum. Bakıyorum şimdi ağrıma da gidiyor ama adam da işi biliyor yani, yapacak bir şey yok. Sonradan öğrendim ki dizgici amca Peyami Safa'nın Bedii Faik'in kitaplarını dizmiş ve dizerken öğrenmiş bu işi. Çünkü onlarda hakikaten dil hassasiyeti diye bir şey vardı. Bizim o günkü anlayışımızı söyleyeyim: "Kardeşim bizim yaptığımız dil savaşı değil din savaşıdır". Sanki dil ve din birbirinden çok ayrılabilir şeylermiş gibi…

Oryantalizm bizim üçüncü kitabımızdır sanırım. *Oryantalizm* kitabını ben nerden buldum? Bir vesile ile oryantalizm ile ilgili bir yazı arıyordum. Sahaflar Çarşısı'nda Elif Kitapevi vardı Aslan Kaynardağ'ın, orada kitaplara bakıyorum. Orada oryantalizmle şarkiyatçılıkla alakalı bir kitap buldum ve "buna benzer daha fazla kitap var mı?" diye sordum. Nezih Uzel de oradaymış. Ben Nezih Uzel olduğunu sonradan öğreniyorum tabi. Nesih Uzel mevlevîdir, bendir vurur, gazeteci kökenlidir.

Kudümzendir.

Kudümzendir, Galatasaray mezunudur. Galatasaraylılar ve Mülkiyeliler kendilerini o dönemde daha farklı görürlerdi yani öyle bir özellikleri vardı. Boğaziçi'nin çok önemi yoktu o zamanlar lise olduğu için. Bana "sen bu mevzuuyla ilgileniyorsun galiba" dedi. Ben de "evet" cevabını verince bu defa "Edward Said'in Oryantalizm diye çok önemli bir kitabı çıktı, ben de geçen Fransa'daydım, kitabı aldım". Bunun üzerine "bir ara bir görüşelim" ve o da beni evine davet etti. Üsküdar'daki evinde buluşup kitabı inceledikten sonra çevirmeye karar verdik ve başladık. Ben de ilk defa olarak kitabın telifini alayım diye düşündüm. Telif ile ilgili olarak Fransa'daki yetkili George Burka diye birisi ile yazıştık ve 400 dolara mutabık kaldık. Ben bu parayı zengin bir arkadaştan hibe olarak temin ettim ama inanın Türkiye'den çıkaramadım. Komik gelecek belki ama gidiyorum bankaya "ihracat bedeli mi ithalat bedeli mi" diye soruyorlar. Telif yasası diye bir şey yok, haliyle telifin karşılığı da yok. Haddizatında üzerinizde dövizle yakalandı mı da suçlu oluyorsunuz. Velhasıl ben parayı çıkaramadım ve Fransa'daki adama verdiğimiz sözü tutamadım. Nitekim adamdan, amiyane tabirle bizden başka bir şey beklenmeyeceğini, üç kağıtçı olduğumuzu belirten bir de mektup aldık. Tabi bir yandan kitabın tercümesi devam ediyor ve nihayetinde bastık kitabı. Ama sonra kitabın telifini başka yayınevleri aldılar ve nihayet bizim elimizden de aldılar basım hakkını. *Oryantalizm* hakkındaki ilk yazılar da bizim cenahta değil Cumhuriyet'te yer almıştır. Tabi Cumhuriyet'teki yazılar da "siz Beyaz Saray yayıncısısınız, ne işiniz var sizin oryantalizmle, siz ne anlarsınız" mealindeydi. *Oryantalizm* bizde iki üç sefer beş bin ve ardından üç bin sattı. Daha sonra bir başka yayınevi *Şarkiyatçılık* adıyla bastı kitabı. *Oryantalizm*'in kapağı da

Charlton Heston'un oynadığı Hartum [Khartoum] filminin afişidir ki onu da yine Nezih Uzel'den almıştık. Daha sonra Nezih Uzel vasıtasıyla ve onun çevresiyle tanıştığımız Maurice Lombart'ın bugün de önemli olduğunu düşündüğüm *İlk Zafer Yıllarında İslam* diye adlandırdığımız daha sonra *İslam'ın Altın Çağı* adıyla tekrar bastığımız kitabı geldi. "8.-11. yüzyıllar arasında İslam dünyasında nasıl bir kalkınma olmuş, sebepleri neymiş, altının tedavüle girmesi nasıl oldu?" gibi sorulara cevap arıyor ve o yıllarda beynelmilel anlamda şirketleşmelerin başladığını ortaya koyuyordu. Kitabını tercüme ettiğimiz bir diğer yazar da henüz Müslüman olan Roger Garaudy olmuştur. O yıllarda - aşağı yukarı 1983-1984 - Garaudy bizde solcuların çok itibar ettiği isimlerden biriydi. İşte Garaudy Müslüman olunca ,Nezih Uzel'le tanışmanın da avantajıyla, "Garudy'nin ilginç kitapları var bunları basabilir miyiz" diye düşündük ve neticede Nezih Uzel *İslamın Vadettikleri*'ni tercüme etti. Bu arada yeri gelmişken bir şey söyleyeyim, bazen bizim gibi çok dil bilmeyen arkadaşlar çok dolduruşa gelirler. Ben de o kitapta ciddi bir dolduruşa geldim. Nezih Uzel'in tercümesi geldikten sonra Ankara İlahiyat'tan bir doçent arkadaş dedi ki "mahvolmuş bu kitap, rezil etmişsiniz bu kitabı". "Eyvah" dedik "abi sen yapar mısın"? "Yaparım". Baya da kallavi bir para ödeyerek kitabı yaptırdık. Gelen tercüme Nezih Uzel'in tercümesinden iki kat daha rezildi. Yani yayıncı arkadaş varsa hatırlatmış olayım bu tür dolduruşlara gelmeyin. Bir başka şey daha söyleyeyim. Bilginin para ettiği tasavvuru bizde 85'lerden 87'lerden sonra olmuş bir şeydi. O güne kadar bilgi, her halükarda dini anlamda bir şeyle irtibatlandırıldığı için, tebliğ hüviyeti taşıyan bir şeydi ve tebliğ hüviyeti taşıyan bir şeyi insanlardan sakınmak ve kıskanmak da doğru bir şey değildi. Tabu bu inanç da bazı baba kitapların elimizden gitmesine, biz basacakken bizden duyarak ve bizi engelleyerek başka yayınevleri tarafından basılmasına yol açtı. Velhasıl istismar edilen bir inancımızdı bu. Tebliğ düşüncesi ile paylaştığımız düşünceler ticari hamleye dönüştürülüyordu.

Belki şimdiki ortamlarda öyle istişare de pek fazla olmuyor.

İstişareye ihtiyaç da pek kalmadı şu anda. İnternet sayesinde kitap dünyasını takip edebiliyor, hangi ülkede hangi kitapların basıldığını bilebiliyorsun. Bizim dönemde bir iki tane yabancı dergi varsa, dil de bilmediğim için, alıyor arkadaşa "bir bak bakalım kayda değer kitaplar var mı" diyorduk. Ya da yurt dışına giden arkadaşlardan ricada bulunuyorduk. Bir gün arkadaşın birine dedim ki "bana Ortadoğu ile ilgili bir kitap getir Fransa'ya gittiğinde" ve nasıl bir şey istediğimi de anlattım. Tuttu bana İsrail ordu komutanlarından Moşe Dayan'ın hayatını anlatan bir kitap getirdi arkadaş. Dolayısıyla aradığınızı ikinci elden aktarmanız çok zor. Ne aradığınızı siz biliyorsunuz ama aktardığınız zaman o olmuyor.

Netice itibariyle biz Garaudy'i bastığımızda Tüyap Kitap Fuarı ilk defa olarak The Marmara'nın altında başladı ve o sene Tüyap misafir yazar olarak Garaudy'i çağırdı. Fakat Garaudy'nin sadece bizim bastığımız kitapları var piyasada. Müslüman da olduğu için solcular kitaplarını okumadılar, adamı aforoz ettiler.

Onun telifini almış mıydınız?

O zaman telif diye bir problem yoktu ama *Oryantalizm*'i niye almak istedim onu bilmiyorum. Herhalde Cemil Meriç'in de bunda dolaylı bir etkisi vardı. Zira o zaman her hafta bir gün Cemil Meriç'e giderdim. Onunla *Oryantalizm*'i konuştuğumuzda çok önemsedi ve ben de bunun etkisiyle de olacak "hem kitabı kaçırmayayım hem de bende kalsın" diye düşünmüş olmalıyım. Yoksa dediğim gibi telif problemi yoktu o zaman. O yıl herkes Garaudy'i bizim getirdiğimiz sandı çünkü bizden başka kitabını basan yoktu. O zaman bizim çevreden arkadaşlar da "bu adamlar para yok diyorlar ama Garaudodi'yi de buraya getiriyorlar demek ki bizim bilmediğimiz bir şeyler var". Oysa çağıran Demirtaş Ceyhun'du. Biz de Demirtaş Ceyhun'a bir ricada bulunarak Garaudy ile bir imza günü yapmak istediğimizi belirttik. O da sağolsun ılımlı yaklaştı. Her ne kadar sağ ve sol arasında çok ciddi kavgalar yaşanıyor olsa da o dönemde hepimiz askeri rejimden dayak yediğimiz için müşterek yanlarımız da yok değildi.

Dayak yeme müştereki var yani.

Hakikaten öyle. Neyse bunun üzerine otelin balo salonunda Garaudy'yi ve Filistinli hanımını bir masaya alarak programı başlattık. Tabi o dönemde İran devriminin getirdiği kuvvetli bir heyecan da var. 1000-1500 kişi belki otelin dışında kalmış içerde yer olmadığı için. Biz de salonun bir köşesinde sekiz kişi habire kitap satıyoruz. Yani adamcağız yaşlı olmasa ve programı bir iki saat daha uzatsa bir beş bin kitap daha satacağız belki de. Hatta o günlerin en önemli haber dergilerinden biri olan *Nokta* dergisi bizim o anki halimizi kapağa taşımıştı. İnsanların ellerinde *İslamın Vaadettikleri* ve *Siyonizm Dosyası* kitapları var ve bir yazar "Anaplılar nasıl insanlardır" üzerine bir de değerlendirme yapmış. Belirli özellikleri saydıktan sonra diyor ki bu yazar "mutlaka evlerinde görüntü için de olsa bir kitaplık vardır ve o kitaplıkta da mutlaka *İslamın Vaadettikleri* bulunur. Tabi bizim bu haberde ya da fotoğrafta hiçbir dahlimiz yoktu ama o fuardan ve haberden sonra biz artık para sıkıntısı olmayan bir yayınevi olarak telakki edilmeye başlanmıştık hilaf-ı hakikat olarak. Diğer yandan hem bizim cenahtan hem de karşı cenahtan medya da Garaudy ile epeyce ilgilendi ve absürde kaçacak kadar sorular yöneltti. Karşı cenah, affınıza sığınıyorum, "sünnet oldunuz mu?"ya varıncaya kadar ve adamın düşünceleriyle ilgilenmeden sorarken bizimkiler ise yazarı ulema yerine koyup fetva sormaya kalktılar. Uzatıyorum ama psikolojiyi anlatmak açısından önemli gördüğüm için.

Tabi biz o aşamadan sonra yayıncılığı tali bir pozisyon olmaktan çıkarmaya başladık yavaş yavaş ve üç sacayağı şeklinde bir hareket tasavvur geliştirdik Pınar olarak. Bir, biraz da İhvan-ı Müslimin'in etkisiyle daha geniş bir yorum alanı verdiği için geleneği yok sayarak bulunduğumuz yerden Asr-ı Saadete, ana kaynaklara dönüş görüşünü savunuyorduk ama doğrusunu söylemek gerekirse bunun nasıl olacağını da bilmiyorduk. Yani kendi bindiğimiz dalı kestiğimizin de çok farkında değildik. İslam 30 yıl yaşanmıştı Resulullah'tan sonra düşüncesi insana bir kolaylık sağlıyor, mantıksal açıdan doğru gibi duruyor ama hiç de öyle değildi. Esasen bizim tasavvurumuz tam olarak bu şekilde değildi. Biz de ana kaynaklara ulaşalım diyorduk ama geleneği biraz arındırmak lazım geldiğini savunuyorduk. Tabi bu bizim yetkin düşünmemizden kaynaklanan bir duruş değil, mevzuları bilen arkadaşlarla yaptığımız istişareler neticesinde geldiğimiz bir noktaydı. Ama her halükarda bir kaynaklara dönüş meselesi söz konusu oldu. Bir başka ayak; yakın tarihe ilişkin bilhassa Tanzimat sonrasına ilişkin eserler basalım diyorduk. Bunu çok iyi bir şekilde gerçekleştirdiğimizi söyleyemem ama bu bizim için önemli ayaklardan bir tanesiydi. Bir diğer ayak da batının kendi iç eleştirisini yaptığı kitaplardan oluşuyordu. O zaman mesela Sigrid Hunke'nin *Avrupa'nın Üzerine Doğan İslam Güneşi* ve benzeri kitaplar çok ehemmiyet atfedilen eserlerdi. Mesela Bismark'ın Peygamber efendimiz hakkındaki sözü herkesçe bilinirdi o dönemde siz duymamışsınızdır bile belki. Yani batı bizim için de aşağı yukarı referans gibiydi. Müslümanlığı batılı bir ağızdan dinlemek çok etkili oluyordu. İşte biz batıyı bu vadiden çıkararak kendi iç çelişkilerini ifade eden, bize anlatan ve bize bilgi sağlayan kitaplar basmak istedik. Peter Berger'in *Modernleşme ve Bilinç* kitabını bu düşünce ile basmıştık. Aslında kitabın adı "Yersiz Yurtsuz Bilinç"ti ama biz çok anlaşılmayacağını varsayarak kitapta yer alan makalelerden birisini kullanmayı tercih ettik. Aslında kitap biraz talihsiz bir kitap oldu. Talihsizliği erken basılması olmuştur. Yani Türkiye'de sol da dahil olmak üzere o tür kitaplar on sene sonra okunmaya ve basılmaya başlandı. Zijderveld'in *Soyut Toplum*'u ve Vincent Monteil'in *Sovyet Müslümanlar*'ı da bu anlamda talihsiz kitaplardır. Ama o kitapların bile birinci baskısı beş bin yapıldı ve birkaç senede de tükendi. İkinci baskıları üç bin ve şimdi de bin basılıyorlar. Şimdi düştüğümüz yer, bazı kitapların haricinde, 1000 rakamıdır kitaplarda. Tabi bu o dönemde çok kitap okunuyordu anlamına mı geliyor yoksa bugün yayınevi sayısı çoğaldı pazar paylaşıldı anlamına mı geliyor sorusunun net cevabını bulabilmiş değilim. Netice itibariyle bu istikamette kitaplar basmaya devam ettik. Şimdiye kadar çok hızlı bir yayıncılık yaptığımız söylenemez. Üç yüz civarında kitap bastık bu güne kadar. 1980'lerde başladığımız hesaba katılırsa ayda bir iki kitap basmış oluyoruz ki düşük bir rakamdır. Fakat şunu belirtmem gerekir ki biz Beyaz Saray'ın içinde olmakla beraber yayın çizgimiz itibari ile onun dışında kalmaya gayret ettik ve bunu başardık

da. Şu anda bünyemizde kırk civarında çocuk kitabı bulunan Salıncak Yayınları, Açılım Yayınları ve Pınar Yayınları var. Satış rakamları bu işi kotaracak ve götürecek boyutta değil maalesef. Bugün yayınevlerinin çoğu belki almıyordur zaten ama daha önce yayınevleri dışarıdan yardımlar alırlardı. Bizim hiç öyle bir şansımız olmadı maalesef. Bugün de olsa iyi olurdu onu da söyleyeyim. Hayal ettiğim bir şey vardı. Yani İletişim'in yaptığı gibi bazı ansiklopediler ansiklopedik bilgiler ihtiva eden kitaplar basabilmek. Fakat bunun sadece maddi imkâna bağlı olmadığını da gördüm. Çünkü bir matematik kitabını herhangi bir adama yaptırabilirsiniz ama sosyal içerikli bir kitabı mutlaka sizin gibi inanan, en azından sizin inançlarınızı paylaşan birilerinin yapması lazım. O konuda da camiamızın yeterli bir birikimi olmadığını gördüm. Teşebbüs etmeme rağmen başaramadım. Bu tür teşebbüslere verebileceğim en orijinal örneklerden birisi Dergah Yayınevinin *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*'dir, daha eski bir diğer örnek ise Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'dir. Onun ötesinde özgün ansiklopedi Diyanet'in *İslam Ansiklopedisi*'ne gelene kadar da yoktur bizde, hepsi tercümedir. Tabi bu arada yukarıdaki örneklere bir de Ötüken'in *Yeni Türkiye Ansiklopedisi*'ni eklemem lazım.

İslam'ın Vaadettikleri'*ni Nezih Uzel tercümesiyle mi bastınız yoksa Salih Akdemir tercümesiyle mi?*

Nezih Uzel çevirisi üç dört baskı gitti ve asıl furya onun zamanında oldu ama ondan sonra Salih Akdemir'in çevirisini bastık ve maalesef ben ondan sonra gittim Nezih Uzel'den özür diledim açık söyleyeyim onu da. Çünkü hakikaten Nezih beye haksızlık ettik.

Cemil Meriç'in yayınevinin politikanıza hiç dahli veya katkısı oldu mu?

Dolaylı olarak katkısı olmuştur tabi. Daha önce dediğim gibi biz altı yedi sene kadar haftada bir gün olmak üzere her hafta gittik Cemil Meriç'e. Tabi Cemil Meriç'in etrafına gelip gidenler de kültürel iklim oluşturabilecek boyutta insanlardı. Genç yaşımızda onların konuşmalarından çok ciddi biçimde etkilendiğimi söyleyebilirim. Sol cenahın birçok ismiyle de orada tanıştık. Onlar geldikleri zaman sadece güncel konuları değil kendi hatıralarını da konuşuyorlardı. O konuşmalardan da ciddi anlamda etkilendiğimi söyleyebilirim. Yalnız size bir tavsiyede bulunayım: Cemil Meriç gibi insanların yanında çok fazla bulunmayıp ara ara uğrayıp uzaklaşmak gerekiyor. Çünkü ben Cemil Meriç'in sekreterliğini yaparken bir sayfalık yazıyı yedi defa yırttığımızı biliyorum. Bana göre çok iyi bir metindir ortaya çıkan ama kelimelerin ahengi, müzikalitesi vs. gibi nedenlerden dolayı beğenmezdi Meriç yazıyı. Şimdi böyle bir yazı yazma sürecini gördüğünüz zaman sizde yazı yazma mecali kalmıyor. Kolunuz kanadınız düşüyor ve

en nihayetinde diyorsunuz ki "Cemil Meriç varken ne yazıyorsun, senin yaptığın ancak gevezeliktir". Cemil Meriç'in iki devamlı öğrencisi olmuştur. Birisi İzzet Tanju, diğeri de Cengiz Bey diye - Perişan Cengiz derlerdi - çok zeki, beş altı dil bilir bir adamdı. Cengiz abinin bazen ceketin altından atleti gözükür, bazen başka bir kıyafeti başka bir yerinden sarkardı. O da hiç toparlamazdı kendisini işin doğrusu ama Cengiz abiyle oturup konuşmaya başladığınızda soracağınız her soruya alacağınız mutlaka mantıklı ve tutarlı bir cevap/izah vardı. Maalesef Cengiz abi bir satır yazı yazamamıştır. İzzet abi de nihayet yaşı 70'leri geçtikten sonra yazmaya başladı.

Ötüken'den bir kaç kitabı çıktı.

Yani olabileceğinin asgarisi. Ama en azından o da olmuştur. Velhasıl üstatların yanına uğrayın ama çok fazla kalmayın. Çok fazla kaldığınızda ters etki yapıyor ondan da haberiniz olsun. Esasen yazı yazmak azıcık ukalalık isteyen de bir şeydir. Birçok yeni yazan adam çok önemli bir şey yazdığını düşünür. Varsın düşünsün doğrusu da odur zaten.

Cemil Meriç'in çevirmenizi tavsiye ettiği kitaplar olmuş muydu?

Elbette. Birçok kitap söyledi bu anlamda. Fakat tabi Cemil Meriç'in çevirin dediği kitaplar Cemil Meriç gibi belki yirmi kişiye lazım olan kitaplar. Mesela Maxime Rodinson'un *Marxism and the Muslim World* (Marksizm ve Müslüman Dünya) kitabını tavsiye etmişti ki solcular da tercüme etmişlerdi ama tercüme hakikaten çok kötüydü. Cemil Meriç'in *İhtişam ve Sefalet* diye bir kitabı vardır Balzac'tan tercüme ettiği. Cemil Meriç'in aynı kitabını başka bir yayınevi daha önceden *Kibar Fahişeler* diye tercüme etti. Ben *İhtişam ve Sefalet*'i okudum. Balzac'a çok hayrandı Cemil Meriç. Sonradan Balzac'ı okuduktan sonra o kadar sevmedim açık söyleyeyim. Ama *Kibar Fahişeler*'i aldım. Ancak 80. sayfada *Kibar Fahişeler*'le *İhtişam ve Sefalet*'in aynı kitap olduğunu anladım. Mesela Victor Hugo'dan *Hernani* tercümesi vardır Cemil Meriç'in. Victor Hugo o kadar güzel yazdı mı bilmiyorum o kitabı. Hakikaten ibadet yapar gibi yaptığı bir şeydi tercüme. Diğer yandan özellikle 65-85 yılları arası etkin olan öz Türkçecilik hareketi onu çok üzüyordu. O dönemlerde mesela yemek yiyoruz yemekhanede "yarasın" diyenler solcu "afiyet olsun" diyenler sağcı ve Müslüman olarak algılanıyordu. Bir sağcı hasbelkader "yarasın" diyecek olsa dini terk etmiş gibi bir pozisyona düşüyordu. Bir gün "evladım o kadar muzdaribim ki" dedi. "Hocam hayırdır?" deyince de "Yahu her yazar okunmak ister. Yani beni okuyacak nesillerin hepsi bu uydurcayla - uydurca onun tabiriydi - yetişmişler ne yapayım şimdi? Bu kelimeleri kullanmaya başladım, biraz okunmak istiyorum" dedi. Yani çok hayıflanarak da olsa bu kelimeleri kullandığını biliyorum.

Hani Balzac bu kadar güzel yazmış mıydı acaba dediniz ya oradan hareketle soruyorum. O dönemde Cemil Meriç tercümelerine yöneltilen eleştiriler var mıydı?

Şöyle söyleyeyim 1960'lı yıllara kadar hatta belki 65'e kadar kitap ve çeviri eleştirisi diye bir şey vardı ve ciddi yapılan bir işti. Mesela Peyami Safa'nın Ötüken'den çıkan *Sanat Edebiyat Tenkit* kitabındaki bilimle veya sanatla ilgili tenkitleri okuduğunuz zaman mevzuun ciddiyetini çok daha iyi anlayabilirsiniz. Fakat 1965'ten sonra artık kitap tanıtımı devresidir. Şu olmuştur bu olmuştur kitabın içinden bir iki paragraf ver ve bitti.

Doğan Hızlan dönemi başlamıştır.

Evet Doğan Hızlan dönemi başlamıştır. Doğan Hızlan kitap duayenidir ama Doğan Hızlan'ın efradını cami ağyarını mani diyebileceğimiz bir kitap eleştirisi yoktur. Bu yazarlar kitap tercüme ederken okuyucuyu elbette dikkate alıyorlardı ama bir de "falanca okuduğunda nasıl tepki verecek" diye daha özel gündemleri ve dikkatleri de olurdu. Mesela, nedenini bilmiyorum ama, Cemil Meriç Atilla İlhan tarafından okunmayı ve bahsedilmeyi çok isterdi.

Solcular daha entelektüel oluyor dediniz onun için olabilir mi?

Ama Atilla İlhan'dan başka solcular da vardı. Mesela Mahmut Makal hakkında hiç de öyle düşünmezdi. Biraz özel bir bilgi ama, mesela Ümit Hanım'a talip oldu diye çıldırıyordu. Amiyane tabirle "kimsin sen Allah'ın köylüsü" diyordu. Biz de köylü olduğumuz için rahatça kullanabiliyorum bu ifadeyi. Dolayısıyla bu duyguları solculara ya da her solcuya değil Atilla İlhan için besliyordu.

Şimdi Cemil Meriç'e göre solla sistemin kavgası aile içi bir kavgaydı. Diyelimki Atilla İlhan'ın babası vali yardımcısıydı, Sarp Kuray'ın babası generaldi, Şanar Yurdatapan'ın babası tümgeneraldi, Nazım Hikmet'i buradan kaçıran ve Rus gemisine bindiren Refik Erduran Boğaziçi aşiretinden biriydi. Yani solcular ailenin yaramaz çocuklarıydı ama ailenin çocuklarıydı.

Nazım'ın kendisi paşazadeydi.

Cemil Meriç; Nazım'ın Kadıköy Altıyol'daki Süreyya'yı kurduğunu ve orada sosyeteye aşk şiirleri okuduğunu söylemişti. Bir gün aç susuz gördüğü bir çocuğa üzülerek bir şiir yazar Nazım ve bundan sonra polis peşine düşer. Nazım'ı polis sosyalist yapmıştır, Marx'ın on sayfasını bile okumamıştır derdi Meriç.

Yayınevine dönecek olursak, yola çıkarken belirlediğiniz üç sacayağı günümüze kadar değişti mi?

Bu yayınevi politikaları biraz direksiyona geçen adamla ilgili ama o politikalar genel anlamda kalkmadı. Onlar belki ufak tefek revizyona ihtiyacı olan

şeylerdir ama ana akım olarak devam etmeleri gerektiğini düşündüğüm şeylerdir. Fakat ara ara boşluklar oldu, o politikalara tekabül etmeyecek kitaplar da yayınladık. Benim kafamda hakikaten soft bir yayıncılık var ama beraber çalıştığımız insanların hepsi aynı düşüncede olmayabiliyor. Yani "falanca arkadaşımızın da kitabını basalım, onun da gönlü olsun" diyene de rastlıyor, bununla da ayrıca uğraşıyorsunuz. Mesela "gazeteci kitabı basmayacağım" diye bir prensibim vardı. Şimdi bakıyorum herkes, okuyucu da gazeteci kitabı istiyor. Çünkü makalelerden müteşekkil bir kitabı okumak daha kolay geliyor. Üç makale okuyacak ve kitabı bırakacak. Dolayısıyla bir fikri taşıyan kitabı takip etmek, ders kitabı ciddiyetiyle okumak zor bir iş haline geldi. Bizim pazarlamayı yapan arkadaşlar sürekli "abi kitap satmak istemiyorsanız bilelim. Ayda bir tane olmak üzere istediğinizi basın" diyorlar ama elbette kitap da satmak istiyorlar. Çünkü o parayı bulmadığın zaman da kendini devam ettirmen mümkün değil. Ayrıca ben "efendim biz ticaret için değil hizmet için yapıyoruz bu işi" diyenlerden de değilim. Keşke ticaret yapsa birisi de bizim kitapları satarak para kazansa. Ne iyi olur. Yani biz de sebepleniriz kitaplar da bir yere ulaşır. Basıp depoya koymanın bir anlamı yok. Doğrusunu söylemek gerekirse hep bir pazarlama hep bir dağıtım problemimiz olmuştur. İlk defa efradını cami ağyarını mani dağıtım işi Anda ile başladı ama o da yaşayamadı çok fazla. Şunu açık ve net söyleyeyim ne D&R ne Yapı Kredi ekonomik olarak sadece kendi kaynaklarına bağılı kalarak yaşayamaz ama bizim beceriksizliğimizden meydana gelen eksiklerimizin mazeretlerini onlara yüklüyor değilim. Yani bizim neyi yapamadığımızı ben çok iyi biliyorum ama bu insan unsuru ile alakalı bir şey. İşi bilen bir adamınız yoksa benim gibi bir adam durmadan "şöyle olsa mıydı" derse ticaret bunu kaldıramaz tabi. Neticede kitabı üretmek bir süreçtir. Şimdi biz yazar değiliz, editör de değiliz. Esasen editörlük çok önemli bir müessese ama bizde tam anlamıyla kavranmış mıdır onu bilemiyorum.

Açılım Kitap hangi gerekçeyle doğdu?

Bu konuda öncelikle Yusuf Kaplan'ı anmam lazım. Bu esasen ikimizin teşrik-i mesaisinden doğmuş bir fikirdi. Açılım sadece kültürel ve entelektüel ürünlerin basılacağı ve belli bir seviyenin altındaki kitaplara yer verilmemesini düşündüğümüz bir projeydi. Burada basılacak kitapların satıp satmaması önemli değildi, önemli olan değerli olmalarıydı. Doğrusunu söylemek gerekirse Yusuf'la bir birimizi biraz da dolduruşa getirmiştik. Tam istediğim gibi olmamakla beraber Açılım'ın durduğu yerden memnun olduğumu söyleyebilirim…

Başka sorunuz yoksa programı kapatalım arkadaşlar. Efendim çok teşekkür ederiz zaman ayırdığınız ve geldiğiniz için.

Rica ederim, bilakis ben teşekkür ederim davet ettiğiniz için.